

POVZETKI RAZISKOVALNIH NALOG

1.

POSLOVNA KORESPONDENCA SLAMNIKARJA KARLA KOŠIRJA (1936–1943)

Raziskovalna naloga s področja zgodovine

Avtorici: Maša Bahovec in Tajda Jeras, 2. e

Mentorica: Vilma Vrtačnik Merčun, prof.

POVZETEK

Raziskovalna naloga je nastala z analizo 183 poslovnih pisem slamnikarja Karla Koširja iz obdobja od 18. 1. 1936 do 7. 8. 1943. Ugotovitve je dopolnila njegova hčerka Ela Košir. Med drugim sva od nje izvedeli, da je za vso korespondenco in pisanje računov skrbela Koširjeva žena Frančiška. Poslovna korespondenca Karla Koširja je bila napisana v različne namene: kot ponudba za pridobivanje novih kupcev, za nabavo potrebnega materiala za izdelavo slamnikov (od barv, okrasnih trakov, sukanca, embalaže in tiskovin do rezervnih delov za šivalne stroje), za urejanje carinskih, bančnih, davčnih in drugih zadev, ki so spremljale poslovanje slamnikarske delavnice, za terjanje dolžnikov in za urejanje pogodbenih zadev s krošnjarji in prodajnimi zastopniki. Od leta 1936 in do leta 1941 je bil poslovni jezik v pisemih večinoma srbohrvaščina (za 114 pisem oz. 62 %). Od aprila 1941 dalje, ko je v Jugoslaviji izbruhnila druga svetovna vojna, je bila korespondenca za več kot osem mesecev povsem prekinjena. Poslovni jezik je postala nemščina (za 91 % do 95 % pisem). Iz pisem izvemo, da je Karol Košir izdeloval predvsem moške in fantovske slamnike različnih modelov, cene pa so se do leta 1937 gibale med 2 in 15 dinarji, po letu 1938 pa so začele postopno naraščati. Otroški slamnik je leta 1940 stal 50 % več kot leta 1936 (prej 2 din, potem 3 din). V predvojnem času je bil Koširjev prodajni zastopnik Janko Pavić iz Džurmanca pri Krapini, ki je sodeloval tudi z vsemi krošnjarji. Ti so največ Koširjevih slamnikov prodali v Slavoniji in v Vojvodini. V juniju 1941 se je zamenjala denarna valuta, dinarje so zamenjali v nemške rajhs marke (RM). Decembra 1941 je Košir našel svojega glavnega kupca v času vojne, to je bila tovarna klobukov K. & R. Lembert, Huffabrik iz Augsburga na Bavarskem. Z junijem 1943 je svojim potencialnim kupcem pisal, da jim ne more dobaviti želene količine slamnikov, ker zaradi vojne nima ne materiala in ne delavcev. Tudi po pripovedovanju njegove hčerke Ele Košir se je izdelava slamnikov od leta 1943 do konca vojne končala.

2.

RAČUNI SLAMNIKARSKE DELAVNICE KARLA KOŠIRJA (1934–1943)

Raziskovalna naloga z interdisciplinarnega področja

Avtorica: Ajda Sokler, 3. e

Mentorica: Vilma Vrtačnik Merčun, prof.

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sem analizirala 483 računov slamnikarja Karla Koširja iz obdobja 1934–1934, iz katerih sem želela ugotoviti čim več zanimivosti. V dodatno pomoč mi je bil pogovor s Koširjevo hčerko Elo Košir. V obdobju od leta 1934 do 1943 je Karol Košir prodal 87.351 slamnikov in sicer 80 % v predvojnem in 20 % v vojnem obdobju. V predvojnem obdobju je prodal povprečno 9642 slamnikov na leto, v letu in pol vojne (od decembra 1941 do maja 1943) pa povprečno 11.647 na leto. Kot najuspešnejše leto po prodaji izstopa leto 1939 (17.051 prodanih slamnikov), najmanj slamnikov pa je prodal v prvem letu vojne (samo 1890). V predvojnem obdobju je bila za prodajo značilna izrazita sezonskost, saj je v maju prodal kar 68 % vseh slamnikov, v juniju pa 25 %. V vojnem obdobju pa je bila prodaja bolj razpršena po mesecih, saj je v zimskih mesecih prodal 36 % slamnikov. V celotnem obdobju 1934–1943 je največ slamnikov prodal na Hrvaško (45.746 slamnikov ali 52 %, predvsem v Slavonijo in v Središčno Hrvaško), sledi Augsburg na Bavarskem (15.212 ali 18 %) in Vojvodina 14.263 ali 16 %. Pred vojno je prodajal samo po Kraljevini Jugoslaviji, v času vojne pa samo znotraj nemške okupacijske države. V predvojnem obdobju so bila med leti velika nihanja prodaje, posebnih trendov upadanja ali naraščanja pa ni opaziti. Očitno je bilo tržišče staro, verjetno še iz časa prodaje slamnikov Franca Cerarja (op. do leta 1926), od katerega je Košir prevzel večino kupcev. Med vojno je 88 % slamnikov prodal v tovarno klobukov v Augsburg, 10 % pa na Dunaj. V predvojnem obdobju je bilo odposlanih povprečno 64 pošiljk po 151 slamnikov na leto, v vojnem času pa povprečno 16 pošiljk po 728 slamnikov na leto. Večina pošiljk s slamniki potovala po železnici in po pošti. V nalogi je še vrsta drobnih zanimivosti iz poslovanja Karla Koširja v predvojnem in vojnem času.

3.

SLAMNIKARSTVO SKOZI OČI DELAVCEV

Pogovori z nekdanjimi delavci tovarne Univerzale

Raziskovalna naloga s področja etnologije

Avtorici: Neža Leben in Patricija Tome, 2. e

Mentorica: Vilma Vrtačnik Merčun, prof.

POVZETEK

Domžale so bile pred več kot stotimi leti poznane po slamnikarski industriji in obrti. Zadnja slamnikarska tovarna Univerzale, ki je izšla iz združenih slamnikarskih tovarn leta 1931, je prenehala obratovati konec leta 2003. Zato sva si za cilj raziskovanja zastavili vprašanje: Kako so živeli in delali delavci v tej tovarni po drugi svetovni vojni? Raziskovalne ugotovitve slonijo na pogovorih s štirinajstimi nekdanjimi delavci, z nekaterimi sva si bivše tovarniške prostore tudi ogledali in jih skicirali. Tovarno so po drugi svetovni vojni do njenega konca vodili naslednji vodilni delavci: Vinko Zalokar, Jože Borišek, Štefan Demšar, Matija Svoljšak, Milan Marolt in Almira Nemeč. Po drugi svetovni vojni je imela tovarna težave z nabavo materiala, zato je izdelovala najprej samo slamnike iz kranjske kite in usnjene rudarske šleme. Kasneje so uvedli izdelavo tulcev za volnene klobuke, nato pa so začeli izdelovati še klobuke. Izdelovanje slamnikov je kasneje slonelo na uvozu kitajskih kit in italijanskega basta, ki so ga ljudje v okolici veliko pletli. Okoli leta 1967 so začeli uvajati športno konfekcijo. Svoje izdelke so prodajali po vsej povojni Jugoslaviji, klobuke pa so večinoma izvažali v Nemčijo. Delavci za propad tovarne krivijo vodilne delavce, ki so začeli uvažati poceni kitajsko konfekcijo, na katero so v tovarni le prišli ustrezne etikete. Ti izdelki so bili poceni, a zelo slabe kvalitete; s tem si je tovarna zapravila dobro ime. Vodilni delavci žal niso imeli interesa, da bi ohranili tradicijo dolge slamnikarske tradicije in uspešne klobučarske industrije, pač pa so izvedli nekaj zgrešenih investicij v druga podjetja, namesto da bi vlagali v razvoj svoje tovarne. V času odpuščanja so se medsebojni odnosi zelo zaostri, zaznati je bilo tudi številne nepravilnosti, ki v tej nalogi niso bile raziskane. Danes se delavci najraje spominjajo zlate dobe tovarne Univerzale, ko je bil direktor Matija Svoljšak. V njegovem času (od 1950 do 1985) se je tovarna zelo razširila (od 80 na 630 delavcev in 500 kooperantov po vsej Jugoslaviji), gradili so nove delavnice, mesečni dohodki pa nikoli niso zamujali. Poslovno sodelovanje se je širilo, tako da je bila tovarni zagotovljena prihodnost, ki pa so jo njegovi nasledniki na žalost zapravili.